

Regeringsuppdrag

Uppdatera befintliga beredskapsplaner

med hänsyn till de resultat och analyser som redovisas i

Strålsäkerhetsmyndighetens rapport (SSM 2017:27)

Denna titel kan laddas ner från: [Livsmedelsverkets webbsida](#).

Citera gärna Livsmedelsverkets texter, men glöm inte att uppge källan. Bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten. Det innebär att du måste ha upphovsmannens tillstånd att använda dem.

© Livsmedelsverket, 2020.

Livsmedelsverket. Uppdatera befintliga beredskapsplaner med hänsyn till de resultat och analyser som redovisas i Strålsäkerhetsmyndighetens rapport (SSM 2017:27). Livsmedelsverkets regeringsuppdrag. Uppsala.

ISSN 1104-7089

Innehåll

1. Sammanfattning.....	6
2. Uppdraget	7
2.1 Tolkning av uppdraget.....	8
3. Bakgrund	9
4. Arbetsprocess.....	10
4.1.1 Samverkan med Jordbruksverket och Strålsäkerhetsmyndigheten.....	10
4.1.2 Samverkan med länsstyrelserna.....	10
4.1.3 Intervjuer med livsmedelsbranschen angående beredskap för kärntekniska olyckor..	10
4.1.4 Flödesschema avseende dricksvatten för Livsmedelsverkets arbetsgång vid radioaktivt nedfall	11
4.1.5 Kommunikation	11
4.1.6 EU-arbete	11
5. Resultat.....	12
6. Slutsatser	13
6.1 Förbättrad beredskap och samverkan med andra myndigheter	13
6.2 Fortsatta aktiviteter.....	14

1. Sammanfattning

Livsmedelsverket har i samråd med Jordbruksverket och Strålsäkerhetsmyndigheten förstärkt sin beredskap rörande livsmedelsförsörjning vid en kärnteknisk olycka. Arbetet har utgått ifrån Strålsäkerhetsmyndighetens kommentarer och slutsatser i rapporten *Översyn av beredskapszoner*, SSM 2017:27, och beredskapen täcker nu livsmedelsproduktionen i hela landet.

Arbetet har inkluderat samverkan med länsstyrelserna i kärnkraftslänen och stödlänen, dvs. länsstyrelserna i Hallands, Kalmar, Uppsala, Skåne och Västerbottens län. Utöver detta har frågor angående länsstyrelsernas egen beredskap vid händelse av kärntekniska olyckor ställts till alla länsstyrelser. En dialog med livsmedelsbranschen har också genomförts för att införskaffa kunskap om dess beredskap i syfte att bättre kunna stödja branschen vid en olycka. Livsmedelsverkets beredskapsplanering inför en kärnteknisk olycka har därför stärkts vilket också har inneburit att beredskapen på nationell nivå rörande livsmedelsförsörjning har förbättrats.

Livsmedelsverket har också identifierat att det finns brister vad gäller ansvar och roller vid hantering av dricksvattenförsörjningen i samband med en kärnteknisk olycka. Detta behöver utredas vidare.

En beredskapsplan för händelse av en kärnteknisk olycka har nu tagits fram och utgör en fristående del av Livsmedelsverkets övergripande krishanteringsplan.

2. Uppdraget

Formulering av uppdrag i Regleringsbrev för budgetåret 2020, 2019-12-19 (rubrik nr. 5);

<https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=20600>

5. Beredskapsplaner.

Livsmedelsverket ska se över och uppdatera befintliga beredskapsplaner med hänsyn till de resultat och analyser som redovisas i Strålsäkerhetsmyndighetens rapport SSM 2017:27 *Översyn av beredskapszoner vad gäller åtgärder kopplade till livsmedelsproduktion*.

I genomförande av uppdraget ska Livsmedelsverket samråda med Statens jordbruksverk och Strålsäkerhetsmyndigheten.

Uppdraget ska redovisas till regeringen (Näringsdepartementet) senast den 1 mars 2021.

2.1 Tolkning av uppdraget

Livsmedelsverket har tolkat uppdraget att se över och uppdatera befintliga beredskapsplaner med hänsyn till de resultat och analyser som redovisas i Strålsäkerhetsmyndighetens rapport SSM 2017:27 *Översyn av beredskapszoner* vad gäller åtgärder kopplade till livsmedelsproduktion på följande sätt:

1. Det ska finnas beredskapsplaner för skydd av livsmedelskedjan och dricksvattenkedjan i händelse av utsläpp av radioaktiva ämnen från kritiska kärntekniska anläggningar som centrala mellanlager för använt kärnbränsle och kärnkraftverk både innanför och utanför Sveriges gränser.
2. Det ska finnas beredskapsplaner för att skydda allmänheten från intag av kontaminerade livsmedel samt från användning av kontaminerade varor i händelse av utsläpp av radioaktiva ämnen från kritiska kärntekniska anläggningar som centrala mellanlager för använt kärnbränsle och kärnkraftverk både innanför och utanför Sveriges gränser.
3. Hela Sverige bör ha beredskap och en planering för mätningar inom livsmedelsproduktionen som ska kunna aktiveras i händelse av en kärnteknisk olycka.

Livsmedelsverket har därför tagit fram en särskild beredskapsplan för kärnteknisk olycka som innefattar ovanstående delar av uppdraget.

3. Bakgrund

I rapporten *Översyn av beredskapszoner*, SSM 2017:27, drar Strålsäkerhetsmyndigheten slutsatsen att livsmedelproduktionen i hela landet kan komma att påverkas vid ett radioaktivt utsläpp från svenska kärnkraftverk. Därmed behöver både Livsmedelsverket och Jordbruksverket ha en beredskap som inbegriper hela landet.

4. Arbetsprocess

Livsmedelsverket har genomfört ett antal aktiviteter som har gett underlag för framtagande av en särskild beredskapsplan för kärnteknisk olycka utifrån SSM:s rapport *Översyn av beredskapszoner* (SSM 2017:27). Delar av den generella krishanteringsplanen på Livsmedelsverket har inkluderats i denna.

4.1.1 Samverkan med Jordbruksverket och Strålsäkerhetsmyndigheten

Livsmedelsverket har vid flera tillfällen samverkat med Jordbruksverket och Strålsäkerhetsmyndigheten i arbetet med att ta fram en särskild beredskapsplan. Strålsäkerhetsmyndigheten har förtydligat slutsatserna i sitt regeringsuppdrag om att ta fram nya beredskapszoner. Jordbruksverket har i detalj beskrivit sin beredskap, vilken har gett Livsmedelsverket ett bra underlag för arbetet med beredskapsplanen. Ansvar och roller inom området har också diskuterats och förtydligats.

4.1.2 Samverkan med länsstyrelserna

Livsmedelsverket har stämt av och diskuterat arbetet med beredskapsplanen utifrån Strålsäkerhetsmyndighetens rapport (SSM 2017:27) med länsstyrelserna i kärnkraftslänen samt med stödlänen (Halland, Kalmar, Uppsala, Skåne och Västerbotten). Livsmedelsverket har konstaterat att länsstyrelserna har ett uppdrag att se över Förordningen om skydd mot olyckor (FSO) som löper fram till 1 juli 2022 när FSO sätts i kraft. Vår samverkan inom området kommer därmed att fortsätta även efter detta uppdrag. Utöver mer specifik samverkan med kärnkraftslänen och stödlänen har Livsmedelsverket kontaktat även övriga länsstyrelser angående deras egen beredskap vid kärntekniska olyckor kopplat till livsmedelproduktion, inklusive dricksvatten, samt kommunikation. Syftet har dels varit att kunna samverka bättre i samband med en kärnteknisk olycka och dels att klargöra ansvarsområden. Viss information från dessa kontakter kan ligga till grund för vad Livsmedelsverket behöver ge för stöd vid en kärnteknisk olycka. Redan nu har Livsmedelsverkets kontakter med länen inneburit ett förstärkt nätverk inom området.

4.1.3 Intervjuer med livsmedelsbranschen angående beredskap för kärntekniska olyckor

Livsmedelsbranschen har intervjuats angående sin beredskap för kärntekniska olyckor. LI, LRF, Svenska Insjöfiskarna, Svenska Ägg, Visita, Svenskt Vatten, Fiskeribranschen, Svensk Fågel och Sametinget inkom med svar. Branscherna har mycket varierande förutsättningar vad gäller storlek, inriktning, beroende av geografiskt läge med mera vilket påverkar deras förmåga att hantera en kärnteknisk olycka på olika sätt. De flesta branscher har en beredskap för större och mindre kriser som i olika utsträckning går att använda vid ett radioaktivt nedfall. De har inte specifika planer för kärntekniska olyckor, bl.a. eftersom det bedöms vara låg sannolikhet för att det ska inträffa och eftersom andra områden är mer prioriterade.

Möjligheten att ställa om produktion varierar och beror på tillgången på råvaror, konkurrens samt nedfallets omfattning och geografiska spridning. Många produktionsanläggningar är ganska specialiserade och det kan vara svårt att ställa om till annan produktion. Kunskapen om radioaktiva ämnen är generellt låg.

4.1.4 Flödesschema avseende dricksvatten för Livsmedelsverkets arbetsgång vid radioaktivt nedfall

I arbetet med att inkludera de nya beredskapszonerna har Livsmedelsverket initierat samverkan med Strålsäkerhetsmyndigheten, länsstyrelser och VAKA (Nationell vattenkatastrofgrupp) för att kartlägga hur arbetsgången för inblandade aktörer ser ut när dricksvattensresurser ska säkras vid en kärnteknisk olycka. I detta arbete har Livsmedelsverket listat olika moment i ett generellt händelseförlopp, vilka aktörer som är inblandade, vad Livsmedelsverket behöver ha för information för att kunna utföra sitt arbete och vem som kan tillhandahålla den informationen. Livsmedelsverket har också listat moment som behöver en mer detaljerad utredning om vilken aktör som har beslutsrätt vid olika typer av situationer. En workshop planeras med inblandade aktörer under våren 2021 och arbetet kommer att fortgå under framtagandet av länsstyrelsernas nya beredskapsplaner.

4.1.5 Kommunikation

Ett övergripande kunskapsunderlag inklusive en kommunikationsstrategi har tagits fram som stöd för Livsmedelsverkets kommunikation vid en kärnteknisk händelse. Där listas bland annat vilka målgrupper Livsmedelsverket vänder sig till samt vilka behov dessa kan ha. Det finns sedan tidigare också målgruppsanpassade förberedda ”frågor och svar”. Detta arbete har varit en viktig del i analysen av vilken roll och kunskap Livsmedelsverket själva har och vilka förväntningar som kan finnas på Livsmedelsverket vid händelse av en kärnteknisk olycka. Samverkan har skett med länsstyrelserna i Uppsala, Halland och Kalmar samt MSB radiaknätverk för kommunikatörer.

4.1.6 EU-arbete

Inom EU finns gränsvärden fastställda för händelse av en kärnteknisk olycka eller annan radiologisk nödsituation. Dessa gränsvärden blir tillämpliga först efter det att EU antar en så kallad genomförandeförordning. Detta kan vid behov komma att ske direkt efter att EU-kommissionen mottagit information om en olycka i en kärnteknisk anläggning eller för annan radiologisk nödsituation. Livsmedelsverket har tagit fram ett tydligt PM för hur själva processen går till.

5. Resultat

Beredskapen för händelse av kärnteknisk olycka har väsentligen förbättrats på Livsmedelsverket.

Till denna förbättring hör:

- En särskild beredskapsplan för kärnteknisk olycka.
- Ett utökat samarbete med Jordbruksverket, Strålsäkerhetsmyndigheten samt länsstyrelserna, speciellt rörande påverkan på livsmedelsförsörjningen samt olika myndigheters roller och ansvar vid en kärnteknisk olycka.
- Ett påbörjat samarbete med vissa länsstyrelser rörande livsmedelsproduktion (inklusive dricksvatten) inom deras arbete med nya Förordningen om skydd mot olyckor (FSO) som börjar gälla i juli 2022.
- En påbörjad dialog med livsmedelsbranschen angående beredskap vid kärnteknisk olycka.
- Framtagen kommunikationsstrategi, samordnad med länsstyrelser i kärnkraftslänen.
- En beredskapsplan som ger bättre förutsättningar för produktion av säkra livsmedel i hela landet i samband med en kärnteknisk olycka.

6. Slutsatser

6.1 Förbättrad beredskap och samverkan med andra myndigheter

Livsmedelsverket har tagit fram en beredskapsplan för en kärnteknisk olycka som syftar till att minimera konsumenternas exponering för radioaktiva ämnen i livsmedel, inklusive dricksvatten.

Livsmedelsverkets beredskap för en händelse av kärnteknisk olycka har förbättras vilket väsentligt stärker beredskapen på nationell nivå rörande bibehållen livsmedelsförsörjning, inklusive dricksvatten.

Det fördjupade samarbetet med Strålsäkerhetsmyndigheten och Jordbruksverket har skapat en större förståelse för respektive myndighets roll och ansvar vid en kärnteknisk olycka. Vidare bidrar den under regeringsuppdraget ökade samverkan mellan myndigheterna till en förbättrad plattform att utgå ifrån vid en olycka.

Livsmedelsverkets samverkan med länsstyrelserna har medfört en ömsesidigt bättre förståelse för de frågeställningar som kan uppkomma och om åtgärder som kan behövas på respektive myndighet.

Den utökade samverkan underlättar för livsmedelsbranschen att kunna hantera effekterna av en kärnteknisk olycka på livsmedelsproduktionen.

Livsmedelsverket har också identifierat att det finns brister angående ansvar och roller vad gäller hantering av dricksvattenförsörjningen vid en kärnteknisk olycka på myndighetsnivå (central, regional och kommunal nivå). Det saknas dels en tydlighet i beredskapen angående vem som ansvarar för att prioritera radiologiska mätesurser för dricksvatten. Det kan vidare initialt finnas ett konfliktförhållande mellan inomhusvistelse och dricksvattenförsörjning vid en kärnteknisk olycka. En tydlig ledning för prioritering och samordning saknas för detta. Ovanstående observationer behöver utredas vidare och tydliggöras i beredskapsplaneringen.

6.2 Fortsatta aktiviteter

Arbetet med detta regeringsuppdrag har tillsammans med det pågående MSB-2:4-finansierade projektet *Livsmedelsverket bidrar till utvecklad inriktning för den svenska beredskapen för radiologiska och nukleära olyckor 2019-2020* medfört att Livsmedelsverket har identifierat ett antal aktiviteter som behöver fortlöpa under 2021 och framåt. Dessa aktiviteter är:

- Fortsatt samverkan med länsstyrelserna år 2021-2022 rörande deras beredskapsplaner inför ikraftträdande av Förordningen om skydd mot olyckor (FSO).
- Fortsatt arbete med att förbättra beredskapen rörande upprätthållande av tillgång på dricksvatten och livsmedelsförsörjning vid en kärnteknisk olycka i samverkan med länsstyrelser, kommuner, vattenverk och VAKA.
- Fortsatt utveckling av beredskapen för kärntekniska olyckor avseende kommunikationsfrågor i samverkan med länsstyrelserna, Strålsäkerhetsmyndigheten, Jordbruksverket samt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.
- Fortsatt aktivt deltagande i kärnkraftsövningar tillsammans med andra myndigheter.
- Att införliva den särskilda beredskapsplanen för kärntekniska olyckor i Livsmedelsverkets nya krisorganisation som för närvarande är under revidering.

För att kunna bevara den uppdaterade och förbättrade beredskapen vid kärnteknisk olycka som Livsmedelsverket nu byggt upp och för att hantera ovanstående aktiviteter avser Livsmedelsverket:

1. Att göra Livsmedelsverkets expertgrupp, den så kallade Radiak-gruppen, permanent.
2. Att fortsätta delta aktivt i den Nationella expertgruppen för sanering av radioaktiva ämnen (NESA) bestående av representanter från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (ordförande), Strålsäkerhetsmyndigheten, Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Totalförsvarets forskningsanstalt och länsstyrelserna.
3. Att aktivt och kontinuerligt uppdatera beredskapsplanen. En förutsättning för en god och aktuell beredskap är att beredskapsplanen ständigt utvecklas och förbättras i samverkan med berörda aktörer.

